

odmítnutí právoplatného dědice trůnu Zikmunda Lucemburského jako českého krále. Odpověď postavená striktně na teologickém základě jí nepřipadala dostatečná, a proto se začala zabývat i právními a politickými souvislostmi tohoto kroku. Ve svém výsledku pak tento zájem přerostl v dílo kladoucí si za cíl analyzovat právní a politické myšlení české šlechty v počátcích husitské revoluce, s jehož pomocí by bylo možno lépe porozumět některým rozhodnutím a událostem této doby.

Výklad autorka rozdělila do pěti hlavních částí. V první kapitole se kromě stručného uvedení do situace okolo čáslavského sněmu věnuje dosavadnímu bádání a pojetí krále, země a práva ve středověké politické teorii a vztahům mezi nimi; všimá si přitom také otázky autority a problematiky práva na odpor proti vládě. Ve druhé kapitole Grant přesouvá svoji pozornost na právní tradici a kulturu středověkých Čech. Zmiňuje různé typy uplatňovaného práva, jejich dobové chápání a v závěru kapitoly zkoumá výkon práva za husitské revoluce a vztah revoluce k právu. Po těchto dvou oddílech, jež slouží jako odrazový můstek k vlastním interpretacím, je třetí kapitola zasvěcena osobě nejvyššího zemského sudí Ondřeje z Dubé a zejména jeho spisu Práva zemská česká. Jejich prostřednictvím se snaží dopátrat toho, jak česká šlechta chápala svou roli a pozici v království i jeho právu a jak pojímala ideu „obecného dobrého“ a jeho udržování. Čtvrtý oddíl navazuje analýzou právních a politických postojů české husitské šlechty v prvních letech revoluce, k jejichž rozboru autorka využila husitské manifesty a usnesení dvou sněmů ze začátku husitské revoluce (pražského z konce srpna 1419 a čáslavského z června 1421). Všimá si v nich vlivů myšlenek a koncepcí vycházejících ze zemského práva zachyceného Ondřejem z Dubé a rovněž jejich pojmání a přizpůsobování v novém prostředí. Formulace zachycené v těchto pramenech zároveň vnímá jako podhoubí, z něhož vzešla právní část argumentů pro odmítnutí Zikmundových nároků na českou korunu. V závěrečné páté kapitole se Grant na příkladu několika předních představitelů české šlechty a na základě ujednání čáslavského sněmu zamýšlí nad rozsahem a povahou právní kontinuity udržované českou šlechtou po vypuknutí husitské revoluce – v této souvislosti shrnuje své interpretace z předcházejících kapitol.

Autorka svůj text provází častým zdůrazňováním skutečnosti, že problematiku motivací ovlivňujících jednání a rozhodování české šlechty není možné posuzovat jednostranně, a přestože se sama zaměřuje na právní souvislosti,

konečné hodnocení je třeba vždy činit v širším kontextu jako souhrnu různých faktorů – náboženských, politických, ale i právních. V tomto duchu také odpovídá na svoji v předmluvě položenou otázku.

Místy se při čtení nelze ubránit dojmu, zda autorka v případě některých událostí vliv šlechtické právní mentality a roli šlechty obecně nepřeceňuje. Zkoumané dokumenty totiž často vyjadřují vůli nejen nobility, ale i měšťanů; na jejich formulaci se nadto nejednou podíleli univerzitní mistři. Chápat je tedy jen jako výraz šlechtického programu není úplně přesné, ať se už jedná o závěry sněmu z konce léta 1419, manifest z dubna 1420 (který naopak většina šlechty odmítla) nebo jednání čáslavského sněmu, revoluční právě tím, že v nich byl monopol šlechty zlomen. Po formální stránce jsou knize na škodu občasná chyby, překlepy a nepřesnosti v českých jménech a citacích, ačkoliv o autorčině dobré znalosti češtiny nemůže být pochyb, jak o tom svědčí například její vlastní v textu hojně užívané překlady.

ZDENĚK MUŽÍK

Jiří JÁNSKÝ, *Dobrohostové z Ronšperka a na Poběžovicích. Rod erbu berana*, Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013

408 s., ISBN 978-80-87316-31-3

Jiří Jánský je znám svými minuciózními a pramenně důkladně dokumentovanými monografiemi, které vedle bohatství domácích archivů zprostředkovávají českému publiku i prameny a zapadlé regionální studie bavorské provenience. Prvním výrazným počinem byla pětidílná *Kronika česko-bavorské hranice* (2001–2005), po níž následovaly práce věnované nejvýznamnějším západočeským rodům, Švamberkům (2006) a Hroznatovcům/Gutštejnům (2009). Monografie zasvěcená *Dobrohostům z Ronšperka* je logickým pokračováním, byť se s předešlými pracemi namnoze stýká a překrývá.

Vlastnímu výkladu Jánský předsazuje zevrubný popis osudů rodu před jeho příchodem do Čech. Lze ocenit, že tak nečiní jen na základě dostupné literatury, ale snaží se řešit některé záhady v historii „Rampsbergů“ na základě říšských pramenů. Sleduje stopy rodu v Bavorsku a ve Švábsku, zároveň přibližuje i nabízející se spojitice s českým prostředím. Jánský uvažuje o možnosti, že rod pronikl z říšského území do českého

příhraničí v rámci kolonizace, nález depotu s bavorskými feniky z druhé poloviny 13. století v Kolvíně, jedné z nejstarších zdejších držav Ronšperků, je však prozatím jen sporným svědectvím (byť rozložení ramspergských statků těsně za hranicemi, zejména kolem Vserubského průsmyku, by této tezi napovídalo).

V širokém nadregionálním přesahu je řešena i otázka rodové paměti a heraldických památek rodu berana. Pro české prostředí je zajímavé nadhození analogie erbovní pověsti Ronšperků s rodem Haugviců z Biskupic, záhadná naopak zůstává změna predikátu hlavní české větve rodu, kdy původní označení „z Drštky“ či „ze Dvorce“ bylo nahrazeno predikátem „z Ronšperka“ a jeho variantami. Autor zde podává nástin možných indicií i řešení, žádné však zatím nepovažuje za zcela ověřené.

Zakladatelem rodové slávy českých Ronšperků byl Zdeňk z Drštky († 1438). Podrobné vyličení jeho osudů je o to cennější, že tak máme alespoň drobný pandán k biografii husitských kondotíerů, kterých v posledních třech letech vzniklo hned několik (Jan Čapek ze Sán, Jan ze Smiřic, Jan Smil z Křemže, Petr Zmrzlík ze Svojšína, v tisku je kniha o Jakoubkovi z Vřesovic). Zdeňkův příklon ke katolictví byl vzhledem k mocensko-konfesionálnímu rozložení v západních Čechách přirozený, jako purkrabí na arcibiskupském Horšovském Týně pak využil jedinečné možnosti zmocnit se v neklidné době svěřených statků. Právě od držby Horšovského Týna se poté odvíjelo mocenské i prestižní postavení rodu.

Nové Jánské poznatky o českých výpadech za zemskou hranici (včetně dosud nereflektované akce z roku 1422, která byla odvetou za škody napáchané účastníky třetí křížové výpravy) jsou zajímavé pro téma knihy zejména tím, že se jich nejpozději od roku 1424 účastnila i katolická šlechta včetně „purkrabího z Horšovského Týna“, tedy Zdeňka z Drštky. I další kroky tohoto Ronšperka ukazují na situaci typickou v západních Čechách, zejména po roce 1427, kdy zdejší šlechta věnovala podstatně více energie záštím za česko-bavorskou hranici než na boj s husity.

Poněkud ve stínu Zdeňka z Drštky stál jeho stejnojmenný bratranec zvaný Kolvín, jenž se ujal ronšperských statků včetně Horšovského Týna roku 1438. Jánský ho vykresluje jako předáka „bavorské“ strany v Čechách, jehož zprostředkovatelská role neskončila ani poté, co Albrecht III. Wittelsbašský odmítl nabídku českého trůnu. Přirozeně nejvíce pozornosti ale autor věnuje Dobrohostovi z Ronšperka († 1506), který je v historickém vědomí znám především svou zakladatelskou aktivitou; ačkoli i ta je zevrubně přiblížena, na více

než osmdesáti stranách pojednávajících o Dobrohostovi převládá vojenská tematika – kondotíerská kariéra mu ostatně zajistila prostředky na velkorysou fundační činnost. Jánský zasazuje Ronšperkovu biografii do širšího kontextu pohusitského českého žoldnéřství a ukazuje Dobrohosta jako jednoho z nejvýznamnějších válečných podnikatelů, schopného postavit sbor čítající přes tisícovku vojáků.

Ačkoli byli Ronšperkové díky Dobrohostovi povýšeni do panského stavu, žádný z dalších příslušníků rodu již většího věhlasu nedosáhl. Ze zajímavých osobností představených v knize lze ještě uvést Dobrohostova třetího syna Bohuslava († 1506), jenž byl určen pro duchovní dráhu. Za studií na Sorbonně se v Paříži potkal hned se dvěma rodáky z Horšovského Týna – Štěpán Martinův tu působil jako rektor a Jan Ondřejův jako prokurátor německého národa. Tento drobný detail ukazuje na příznivé intelektuální klima horšovskotýnské rezidence, ale i na význam učeněckých sítí. Sám Bohuslav se stal rovněž prokurátorem německého národa a po návratu do Čech se s Janem Ondřejovým znovu setkal, tentokrát v metropolitní kapitule, již byl Ronšperkův krajan administrátorem. Význam protekce panských synů určených k duchovní kariéře se ukázal i poté, když byl roku 1504 Bohuslav ustaven Petrem I. z Rožmberka, patrně proti vůli konventu, opatem v třeboňské kanonii augustiniánů (Ronšperk získal jméno po svém kmotru Bohuslavovi V. ze Švamberka, který byl v době křtu zároveň Petrovým regentem; spojnice mezi oběma muži je tedy evidentní).

První polovina 16. století přinesla majetkový i biologický úpadek rodu a kolem roku 1550 umírá jeho poslední příslušník. Ačkoli se na pracně budované memorii Ronšperků podepsal zub času, mohl v závěru své knihy Jánský s jistou dávkou optimismu konstatovat, že se v posledních letech daří rekonstruovat tři zchátralá sídla někdejšího rodu – vedle poběžovického zámku Ronšperk a zámku v Čechovicích především zámek Prostibor, který byl roku 1987 odsouzen ke zboření.

Závěrečná poznámka se týká kritického aparátu monografie. Především lze kvitovat, že s každou další knihou z pera Jiřího Jánského rozsah této části nabývá; nedostatečné opoznákování starších děl bylo na škodu tím spíše, že autor mnohdy zprostředkovává unikátní, bez odkazů však těžko verifikovatelné informace. Bohužel u recenzované monografie vypadla poznámka 402, což samotné by nestálo za zmínku, kdyby kvůli tomu nebylo posunuto číslování všech zbylých odkazů. Pohříchu knize chybí i rejstříky.

Středoškolský učitel Jiří Jánský předložil další monografii, která se zařadila ke špičce soudobé produkce o šlechtických rodech. Erudicí i šíří zpracovaného materiálu by jí mohla leckterá publikace profesionálního historika závidět.

ROBERT NOVOTNÝ

Karel MLATEČEK, *Rytíři z Lulče a jejich přátelé*, Moravský zemský archiv, Brno 2014

317 s., ISBN 978-80-86931-83-8

Výzkum šlechtických rodů zažívá v poslední době rozkvět, pozornost je ale zacílena především na rody panské. V oblasti nižší šlechty je situace o poznání horší, byť i zde nalezneme výjimky. Karel Mlateček se již téměř dvě desetiletí systematicky věnuje studiu nižší šlechty na Vyškovsku a Bučovicku, které bylo nejen základem jeho disertační práce, ale i monografie o rodu rytířů z Lulče.

Kniha je rozdělena do dvou oddílů (*Vzestup...*, ... *A pád*) s předělem v husitských válkách, kdy došlo k vypálení hradu Lulče. Na tento hrad se Mlateček zaměřuje již v úvodu své knihy, v němž se pokouší identifikovat pravděpodobného stavitele: buď zeměpána, biskupa nebo některý rod vyšší šlechty, patrně pány ze Švábenic. Pozornost poté přesouvá k obecnějším úvahám o nižší šlechtě. Při její definici mohl autor vyjít ze své podnětné disertační práce, a podařilo se mu tudíž zobrazit tuto sociální skupinu velmi plasticky. Svoji pozornost autor zaměřil také na hospodářské dějiny a poměrně věrohodně se pokusil objasnit motivace jednotlivých majetkových transakcí rytířů z Lulče.

Mlateček se ve své práci věnuje především té větvi rodu, která sídlila na nominátním hradu. Luleč je poprvé doložena roku 1349 jako majetek Bedřicha nejstaršího. Rozkvět rodu byl spojen s jeho synem Bedřichem starším, který, jak Mlateček dokládá, nebyl seniorem rodu. Pro rytíře z Lulče je v tomto období charakteristická spolupráce několika rodových větví a odchody několika členů do jiných oblastí. Mnozí z nich našli uplatnění jako leníci olomouckého biskupa nebo klienti pánů z Kravař.

Z regionálních souřadnic se z příslušníků rodu vymanol pouze Oldřich Skála, který se účastnil kostnického koncilu a později se stal Zikmundovým vikářem v severoitalských městech Feltre a Belluno. Husitské války naopak pro rod znamenaly všestranný úpadek, rod přestává spolupracovat, spíše se o majetky sváří a vymírá osobou

Bernarda Petrovského z Lulče (poslední zmínka 1544).

Není jednoduché napsat čtivou monografii o šlechtickém rodu, jestliže většinu pramenů tvoří suché výčty o prodejkách a nákupech majetku či žalobách, které se povětšinou rovněž týkají majetku. Karel Mlateček se tohoto úkolu zhostil se ctí pomocí několika postupů. Své vyprávění zasadil do širších souvislostí Moravy, jednotlivých vesnic a blízkých šlechtických rodů. Navíc nabízí uměřené psychologické a ekonomické vysvětlení jednotlivých nákupů a prodejů, stejně jako půhonů. Svoji roli hraje také rozdělení tématu do kratších kapitol, které většinou pokrývají jednotlivé osobnosti rytířů z Lulče.

Výtek lze vznést jen několik. Nedomnívám se, že šlechtici vždy usilovali o majetkové osamostatnění, soužití několika členů stejného rodu na jednom hradu, často v nedílu nebo patronací seniora rodu (případně majitele hradu) bylo poměrně časté a podle zápisů půhonných knih většinou bezproblémové. Ve vrcholném a pozdním středověku také není ničím neobvyklým, že rod používá predikát podle již ztraceného hradu, především u vyšší šlechty (namátkou páni z Cimburka, Drahotuš, Kvasic, Lichtenburka). Jako zásadnější nedostatek vnímám absenci mapy rodového majetku; majetkové poměry by ostatně bylo užitečné vyjádřit i jinou grafickou formou (např. v tabulce porovnat jednotlivé pozemkové majitele v regionu Vyškovska či širším rámci, případně sledovat úpadek rodu výškou věn, která rytíři z Lulče zapisovali svým manželkám).

Předností Mlatečkovy práce je detailní vysledování dějin rodu v kontextu jeho sociálních sítí. Kniha tak nabízí cenný příspěvek nejen k dějinám regionu, ale i pro vlastní bádání o nižší šlechtě.

JAN ŠKVRŇÁK

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Thomas A. FUDGE, *The Trial of Jan Hus: Medieval Heresy and Criminal Procedure*, Oxford University Press, Oxford 2013

392 s., ISBN 978-0-19-998808-2

Thomas A. Fudge je velmi psavým autorem. V rychlém sledu vydal tři knihy, jejichž středobodem je Jan Hus a husitská revoluce: *Jan Hus:*